

Türkiye Cümhuriyeti ile Almanya Devleti arasında münakit hakem ve uzlaşma mukavelesinin tasdiki hakkında kanun

(Resmî Gazete ile neşir ve ilânı: 17/6/1929 - Sayı: 1218)

№ : 1526

BİRİNCİ MADDE — Türkiye Cümhuriyeti ile Almanya Devleti arasında 16 mayıs 1929 tarihinde Ankarada imza edilen hakem ve uzlaşma muahedesi tasdik edilmiştir .

İKİNCİ MADDE — İşbu kanun neşri tarihinden muteberdir .

ÜÇÜNCÜ MADDE — İşbu kanunun icrasına Hariciye Vekili memurdur.

10 haziran 1929

TÜRKİYE CÜMHURİYETİ İLE ALMANYA DEVLETİ ARASINDA MÜNAKİT HAKEM VE UZLAŞMA MUAHEDENAMESİ

Türkiye Cümhuriyeti
ve Almanya Devleti

İki memleket arasında mevcut olan dostluk rabitalarını kuvvetlendirmek ve Devletler arasındaki ihtilâfların muslihane bir surette tesviyesini istilâf eden usulün inkişafına hadim olmak arzusu ile bir umumî hakem ve uzlaşma muahedesi akdine karar verilmişlerdir.

Türkiye Reiscümhuru Hazretleri :

Türkiye Cümhuriyeti Hariciye Vekili ve İzmir Mebusu Doktor Tefik Rüşü Beyefendi Hazretlerini ,

Almanya Devleti Reisi Hazretleri:

Almanyanın Türkiyede Fevkalâde murahhas ve Büyük Elçisi Her Rudolf Nadolni Hazretlerini,

Memur etmişler ve işbu murahhaslar usulünde görülen selâhiyetnamelerini yekdiğerine tebliğ ettikten sonra aşağıdaki hükümleri kararlaştırmışlardır :

MADDE 1 — Âkit taraflar, aralarında baş gösterip münasip bir müddet zarfında diplomasi yoluyla halledilememiş olan bütün ihtilâfları, her ne mahiyette olursa olsun, işbu muahede hükümleri mucibince ya Beynelmîlel Adalet Divanının veya bilhassa teşkil edilecek bir hakem mahkemesinin kararlarına ve yahut da bir uzlaşma usulüne arz etmeği taahhüt ederler.

Hallî, Âkit taraflar arasında mer'i sair mukavelelerle bir usulü mahsusa tabi tutulan ihtilâflar mezkûr mukaveleler hükümleri mucibince tesviye edilecektir.

MADDE 2 — Bir ihtilâfta Âkitler arasında karşılıklı olarak bir hakkan ret ve inkârı vukua gelirse bilhassa aşağıda yazılı mevzulara taalluk eden bu kabîl ihtilâflar Âkitlerden birinin talebi üzerine Beynelmîlel Adalet Divanının kararına arz edilecektir:

- 1- İki Âkit taraf arasında aktedilmiş bir muahedenin mer'iyeti, tefsiri ve tatbiki;
- 2- Her hangi bir hukuku düvel meselesi;
- 3- Sübutu halinde beynelmîlel bir taahhüdün nakzını tazammün eden her hangi bir vakiâmın hakikate mukareneti;
- 4- Böyle bir nakzı ahit halinde edası lâzım gelen tazminatın nevi ve şumulü.

İşbu hüküm, iki taraftan birinin fikrine göre hakkı hakimiyete taalluk eden veya mevzuu kendi selâhiyeti münhasırasına ait olan ihtilâflara tatbik olunmaz. Şukadar ki diğerk taraf bu fikre

muhalefet ederse bu meselei müstahare hakkında karar almak üzere, Beynelmilel Adalet Divanına müracaat edebilir.

MADDE 3 — İkinci maddede zikredilen hallerde Beynelmilel Adalet Divanına müracaat usulü yerine hususi bir anlaşma mucibince bilhassa teşkil edilecek bir hakem mahkemesine müracaat usulü ikame edilebilir.

MADDE 4 — Bir ihtilâfın ikinci maddenin birinci fıkrasında münderiç neviler cümlesinden olduğunu tayin hususunda Âkitler uyuşamazlarsa bu meselei müstahare Beynelmilel Adalet Divanı veyahut Âkit taraflar bilhassa teşkil edilecek bir hakem mahkemesine müracaatta mutabık kalmışlarsa, mezkûr hakem mahkemesi tarafından karar altına alınacaktır.

MADDE 5 — Beynelmilel Adalet Divanına veyahut bilhassa teşkil edilecek bir hakem mahkemesine arzedilecek her meselede Âkit târaflar ihtilâfın mevzuu ile aralarında takarrür eden sair hükümleri tespit edecek bir mahsus tahkimname tanzim edeceklerdir. Şayet bilhassa teşkil edilecek bir hakem mahkemesine müracaat takarrür ederse Âkitler imkân müsait olduğu derecede Beynelmilel ihtilâfların muslibane halli hakkında 18 teşrinicevel 1907 tarihli La Haye mukavelenamesi hükümlerini nazarı itibare alacaklardır.

Tahkimname bir protokol ile ve yahut nota teatisi suretile tanzim edilecektir. Tahkimnamenin her türlü tefsiri Beynelmilel Adalet Divanının veya bilhassa teşkil edilecek hakem mahkemesinin salâhiyetine bırakılmıştır.

Âkitlerden birinin diğeri tarafından Beynelmilel Adalet Divanında veyahut bilhassa teşkil edilecek bir hakem mahkemesinde dava ikamesine mütedair talebini aldığından itibaren iki ay zarfında tahkimname tanzim edilmeyecek olursa, her Âkit ihtilâf bir istida ile ve Beynelmilel Adalet Divanının statüsüne tevfikân mezkûr Divana arzedebilir.

MADDE 6 — İşbu muahedenin yukarıdaki maddeleri mucibince Beynelmilel Adalet Divanına veya bilhassa teşkil edilecek bir hakem mahkemesine tevdi edilecek mahiyette olmayan her ihtilâf Âkitlerden birinin talebi üzerine uzlaşma usulüne tabi tutulacaktır.

İkinci maddede zikredilen bütün ihtilâflarda da Beynelmilel Adalet Divanına veya bilhassa teşkil edilecek bir hakem mahkemesine müracaattan evvel Âkitler aralarında anlaşarak işbu muahededeki mevzubahis uzlaşma usulüne müracaat edebileceklerdir.

MADDE 7 — Uzlaşma usulü için bir daimî uzlaşma komisyonu teşkil olunur. Daimî uzlaşma komisyonu beş âzadan tereküp eder. Âkit taraflar birer âzayı istedikleri gibi tayin, diğeri üç âzayı aralarında bir anlaşma ile intihap ederler. Bu çü âza Âkit tarafların tebasından olmamak, arazilerinde ikametgâhları bulunmamak, hizmetlerinde olmamak ve bulunmamış olmak lâzımdır.

Âkitler, aralarında anlaşarak bu üç âzadan birini reis intihap ederler. Uzlaşma muamelesi başlamamış veya bir taraftan teklif edilmemiş olmak şartile Âkitlerden her biri kendi tarafından tayin edilen âzayı azil ve yerine bir halef intihap etmek hakkını her zaman haizdir. Aynı şerait dahilinde her Âkit birlikte intihap edilen üç âzadan her birinin tayinine muvafakatini geri almakta muhtardır. Bu takdirde yeni bir âzanın beraberce tayinine tevessül edilmek lâzımgelir.

Âkit taraflardan birinin bir ihtilâfı daimî uzlaşma komisyonuna tevdi ettiği tarihten itibaren iki haftalık bir müddet zarfında işbu ihtilâfın tetkiki için her bir Âkit daimî uzlaşma komisyonuna tayin etmiş olduğu âzayı bu bapta salâhiyettar gördüğü diğeri bir zat ile tebdil edebilecektir. Bu hakkını kullanan taraf keyfiyeti diğeri tarafa hemen tebliğ edecek ve bu taraf tebliği aldığından itibaren iki hafta zarfında aym veçhile hareket etmekte muhtar olacaktır.

Daimî uzlaşma komisyonu işbu muahede tasdiknamelerinin teatisini takip edecek altı ay zarfında teşkil edilecektir. Müddeti biten âza yerine yenileri ilk intihap için tespit edilen usul dairesinde ve mümkün mertebe suretle tayin edileceklerdir.

Tasdiknamelerin teatisini takip eden altı ay zarfında beraberce intihap edilecek âza tayin edilmemiş olur ve yahut daimî uzlaşma komisyonunda bir münhal vukua gelirse âzanın

çekilmesinden itibaren üç ay zarfında lâzım gelen tayinlerin icrası, Âkitlerce hilâfı kararlaştırılmazsa, İsviçre Konfederasyonu Reisinden rica edilecektir.

MADDE 8 — Daimî uzlaşma komisyonu, Âkitlerden birinin müracaatı akebinde işe başlar. Bu taraf istidasını daimî uzlaşma komisyonunun reisine ve aynı zamanda hasını tarafa tebliğ eder. Reis uzlaşma komisyonunu derhal davet edecektir. Âkit taraflar her halde ve her veçhile daimî uzlaşma komisyonunun mesaisini teshil ve bilhassa komisyona salâhiyettar makamlar vasıtasile bilcümle adli müzahareti bahşetmeği taahhüt ederler.

Her iki taraf daimî uzlaşma komisyonunun arazileri üzerinde şahit ve ehli hibre celp ve istima ve mahallinde tetkikat icra edebilmesini temin için icap eden bilcümle tedbirleri alacaklardır.

Daimî uzlaşma komisyonu aleni celsede delâil ve beyyine ikamesine tevessül edebilecek veya bu hususun icrasını birlikte seçilecek bir veya bir kaç âzaya tahmil edebilecektir.

MADDE 9 — Daimî uzlaşma komisyonu içtima mahallini tayin eder ve başka yere nakline serbestçe karar verir.

Daimî uzlaşma komisyonu lüzumunda bir kalem teşkil edecektir. Komisyon bu kaleme iki taraf tabasından memur tayin ederse bunu iki tarafa müsavî muamele icrası şeklinde yapacaktır.

MADDE 10 — Daimî uzlaşma komisyonu müzakeratının muteber olması için bütün âzaların usulüne tevfikân davet edilmiş bulunması ve birlikte intihap edilmiş âzaların bizzat hazır olması şarttır.

Daimî uzlaşma komisyonu ekseriyeti âra ile karar verir. Reylerde tesavi olursa reisim reyî racihtir.

MADDE 11 — Cereyan hali tespit eden ve ihtilâfın tesviyesine matuf teklifleri ihtiva eyliyen bir rapor tanzimi daimî uzlaşma komisyonunun vazifeleri cümlesindedir, meğerki bu yolda teklifat dermeyan meselenin hususî şeraitine nazaran müşkilâtı dai addedilsin.

Bu rapor ihtilâfın daimî uzlaşma komisyonuna arz edildiği gönden itibaren altı ay zarfında tanzim edilmek lâzımdır, meğerki âkitler işbu müddeti temdit etmeğe karar versinler veya komisyonun içtimaından evvel müddeti kısaltmak hususunda mutabık kalmış bulunsunlar. Rapor üç nüsha olarak tanzim edilir. Bunlardan birer nüshası Âkitlerden her birine tevdi ve üçüncü nüshası da daimî uzlaşma komisyonunun evrakı meyamında hıfzolunur.

Rapor gerek vakayin teşrihi ve gerekse hukukî mülâhazat itibarile kat'i ve mecburî bir hüküm mahiyetini taşımadığıdır. İşbu raporu tebliğ ederken daimî uzlaşma komisyonu Âkitlere raporda tespit edilen bir müddet zarfında, rapordaki mutaleaları doğru telâkki edip etmediklerini ve ediyorlarsa ne dereceye kadar doğru gördüklerini ve muhtevî olduğu teklifleri kabul edip etmediklerini bildirmeği tavsiye edebilecektir.

Raporun derhal neşredilip edilmemesi lâzımgeldiğini aralarında anlaşarak kararlaştırmak Âkitlere aittir. Böyle bir anlaşma hasıl olmadığı takdirde daimî uzlaşma komisyonunun da esbabı mahsusa tahında raporu derhal neşretmeğe hakkı olacaktır.

MADDE 12 — Âkitlerden herbiri daimî uzlaşma komisyonuna kendi tarafından tayin edilen âzanın maaşını ve birlikte intihap olunan âza maaşlarının misfını derulte edecektir.

Âkitlerden her biri cereyan eden muamelenin kendi tarafından sebebiyet verilen masraflarını ve daimî uzlaşma komisyonu tarafından müşterek masarif olarak tayin edilen masrafların yarısını derulte eyleyecektir.

MADDE 13 — Balâdaki maddelerde aksine bir hüküm olmadığı hallerde beynelmilel ihtilâfların müsahane haline müteakik 18 teğrimevvel 1907 tarihli La Haye mukavelenamesi ahkâmı kıyas tarikkale uzlaşma usulüne tatbik edilecektir. Tereddüt halinde bir karar itası daimî uzlaşma komisyonuna ait olacaktır.

MADDE 14 — Âkit taraflar, Beynelmîlel Adalet Divanı veya bilhassa teşkil edilen hakem mahkemesi veyahut daimî uzlaşma komisyonu nezdinde dava ve muamele cereyan ederken hükmün infazına veyahut daimî uzlaşma komisyonu tekliflerinin kabulüne sui tesir hasıl edecek mahiyetteki tedbirlerden mümkün mertebe tevakkî etmeği taahhüt ederler.

MADDE 15 — İşbu muahede mümkün olduğu kadar sür'atle tasdik edilecek ve tasdiknameler Berlinde teati olunacaktır.

Muahede tasdiknamelerin taatisinden bir ay sonra mevkiî tatbika konulacaktır.

Muahede on sene müddetle aktedilmiştir. Ancak işbu müddetin hitamından altı ay evvel feshedilmediği takdirde yeniden beş sene mer'î olacak ve tespit edilen müddet zarfında feshedilmedikçe bu suretle devam eyleyecektir.

Muahedenin hitamı sırasında Beynelmîlel Adalet Divanı veya bilhassa teşkil edilmiş hakem mahkemesi nezdinde ru'yet edilen bir dava varsa veyahut bir uzlaşma muamelesi muallâk bulunuyorsa mezkûr dava veya muamele işbu muahede veyahut ta Âkitlerin onun yerine ikamesini kararlaştırdıkları her hangi bir mukavele ahkâmına tevfikân seyrini tâkip eyleyecektir.

Balâdaki mevadî tasdik etmek üzere isimleri zikredilen mürâhhaslar işbu muahedeyi imza etmişlerdir.

Muahedename metni her biri türkce ve almanca yazılmış iki aslî nüsha olarak tanzim edilmiştir.

16 mayıs 1920

TÜRKİYE CÜMHURİYETİ İLE ALMANYA DEVLETİ ARASINDA AKTEDİLEN HAKEM VE UZLAŞMA MUAHEDENAMESİNİN NİHAÎ PROTOKOLU

1 — Âkitler işbu muahede hükümlerinin, tereddüt halinde ihtilâfların hakem ve adli tesviye usullerile halli prensibinin tatbiki lehinde tefsir edileceği fikrindedirler.

2 — Âkitler işbu muahedenamemü aktinden evvel hadis olmuş vakayiden neş'et eden ihtilâflara muahedenamenin tatbik edilmiyeceğini beyan ederler.

3 — Muahede, tahaddüs eden ihtilâfta diğer devletlerin menafii alâkadar olsa dahi Türkiye Cümhuriyeti ile Almanya Devleti arasında tatbik edilir.

16 mayıs 1920

Cümhuriyet Reisliğine yazılan tezkerenin tarihi: 3-6-1920 ve 1/516

ve numarası

Bu kanunun neşir ve ilânı Başvekilliğe bildirilmesine dair Cüm. Reisliğinden gelen tezkerenin tarihi ve numarası :

8-6-1920 ve 4/313

Bu kanunun müzakerelerini gösteren zabıtların cilt ve sayfa numaraları :

Cilt Sayfa

12

104.206,275,280,301-303

Bu kanunla ilişkili olan kanunların numaraları: